

Kanakull vajab metsarahu

FOTO: ARNE ADER

RENNO NELLIS, EEDI LELOV

Selle aasta lind – kanakull – on viimasel ajal pälvinud looduskaitsete tähelepanu, sest tema arvukus on kiiresti ning teadmata põhjustel vähenemas.

Kui teil on õnne näha kanakulli lähedalt, siis hakkab silma hele kulmutriip.

Kindlasti tunnevad paljud kanakulli (*Accipiter gentilis gentilis*) vähemalt nimepidi, kuid vähesed on teda looduses näinud. Ega see lihtne olegi, sest varjatud eluviisiga väle lendaja satub isegi röövlinnu-uurijate pilgu alla üsna harva. Seetõttu on alustuseks tähtis teha selgeks, kas see kull, keda olete seni pidanud kanakulliks, on ikka tema ise.

Iga kull ei ole kanakull. Sageli pöörduetakse röövlinnu-uurijate poole murega, et kanakull käib kanavargil ja siis veel tiirutab ülbelt maja kohal ning istub põllul elektripostil. See on levinuim eksimus: kodukanu ründab Eesti röövlindudest küll ainult kanakull, aga põllul postidel istumas ja maja kohal tiirlemas näeb teda haruharva. Pelgliku loomu tõttu hoidub kanakull metsavarju, lennates puude all ja metsasihtidel. Saaki ründab ta kiirel madallennul sageli just metsaveerelt. Tema selliste elukommete tõttu ei ole tõenäoline, et maja kohal tiirlev ja lagedal väljal posti otsas istuv röövlind võiks olla kanakull.

Enamasti on see hoopis hiireviu, kes kevadel ja suvel tiirleb alatihti taevaalotuses ning peatub meelsasti postidel. Umbes samamoodi käitub ka väike-konnakotkas, kuid teda on meil vähe, nii et väga sageli ta inimese vaatevälja ei satu. Kanakulli rahvasuus levinud nimi „tiirutaja“ [13] pärineb tõenäoliselt just teiste röövlindude käitumisest.

Kanakulliga kõige sarnasem lind ei ole siiski mitte hiireviu, vaid kanakulli lähim suguvend, samuti peamiselt

metsas elav raudkull: välimuselt on kanakull ja raudkull äravahetamiseni sarnased, ent raudkull on umbes kaks korda väiksem.

Seega, iga kull ei ole kanakull, ja veel: linnu liigikuuluvuse kohta võib midagi arvata juba pelgalt tema käitumist jälgides.

Täpsemalt saab linnu liiki määrata tema välistunnuste järgi. Esitame kanakulli, raudkulli ja hiireviu olulisemad eristustunnused tabelina.

Niisiis on kanakull niisama suur kui Eesti tavalisim röövlind hiireviu, ent kanakull on tunduvalt saledama keha ning pikema ja kitsama sabaga. Ka erinevad nad värvuselt. Kui satute linnule päris lähedale, siis on väga hästi nähtav kanakulli vanalinnu hele kulmutriip ja hiireviu rinnal olev lai hele vööt. Kanakulli noorlindu on võimalik eristada alapoolse triibustuse järgi: vanalinnu rinna- ja kõhutriibud jooksevad risti kehaga, aga noorlinnul piki keha. Püüdes eristada kanakulli ja raudkulli nende suuruse järgi, võib ka eksida: et röövlindude emaslinnud on isastest suuremad, võivad emane raudkull ja isane kanakull olla vahel üsna ühesuurused. Mõõtmised on näidanud, et isane kanakull on siiski umbes veerandi võrra pikem kui emane raudkull, ühtlasi koguni kolm kuni neli korda raskem.

Harva võib Eestis näha ka Lapimaal ja Venemaa tundra-taiga osas pesitsevat alamliiki põhja-kanakulli (*A. gentilis buteoides*), aga tema alapool on peaaegu valge. Põhja-kanakull on suur rändaja, seetõttu võib see alamliik jõuda isegi Kesk- ja Lääne-Euroopasse.

Kolme väga sarnase röövlindu eristustunnused (lennupildid raamatust “Collins Bird Guide” [18]).

Tunnus	Liik		
	Kanakull	Raudkull	Hiireviu
			
Linnu üldpikkus (cm)	50–60	30–40	50–60
Tiibade siruulatus (cm)	100–120	60–75	115–130
Ülapoole värvus	emaslind pruunikashall, isaslind hall	emaslind pruunikashall, isaslind hall	(tume)pruun
Alapoole värvus	ühtlaselt helehall	ühtlaselt helehall	heledal taustal pruun muster, tiivanukkide kohal eristuvad tumedad laigud
Eritunnused	vanalinnul (eriti isaslinnul) selge hele kulmutriip	vanal isaslinnul põsed ja küljed roostepunased	rinnal lai hele vööt
Lennupilt	pikk saba, esiletungiv pea	väike sale keha, kiire lend, pikk saba	ümarad tiivad, lai saba
Kus võiks näha?	peamiselt metsas, harva põldudel tiirlemas ja istumas	peamiselt metsas, harva põldudel tiirlemas ja istumas; talvel kimbutab majade juures tihaseid	peamiselt avamaastikul, istub sageli postidel ja tiirleb põldude kohal
Põhitoit	varesed, tuvid, metsa-kanalised	varblasesuurused värvulised	uruhiired jt. pisinärlised

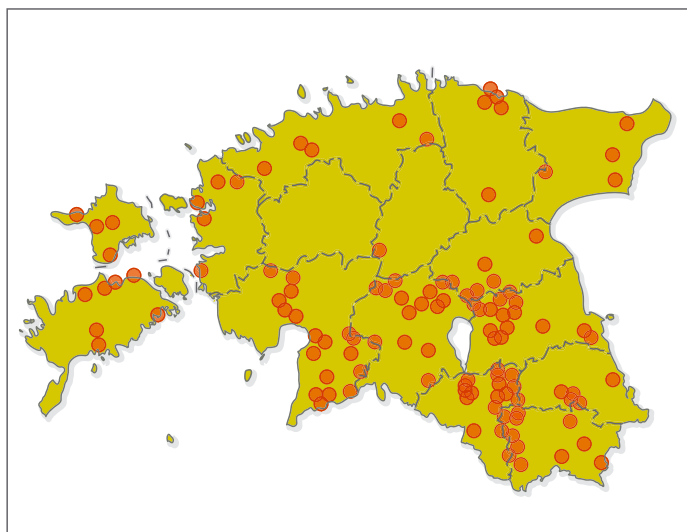
Levik ja arvukus. Kanakull elab Põhja-Ameerikas ja Euraasias. Euroopas pesitseb ta peaaegu kõikjal, kuid vähem on teda Lääne- ja Lõuna-Euroopas [2] (⊙ 1). Eestis on kanakull üldlevinud röövlind, kelle käekäiku on terasemalt jälgitud juba paarkümmend aastat nn. röövlinnuruutudes. See on Eesti keskkonnaseire üks osa: valitud püsialadel kogutakse andmeid kõigi röövlindude pesitsusaegse arvukuse, sigimisedukuse ja muu eluolu kohta. Just püsialadelt saadud andmete põhjal võime väita, et 1971.–1990. aastani püsis kanakulli arvukus enam-vähem muutumatuna [4], kuid viimasel kümnendil on vähenenud kaks korda [9]. Viimase hinnangu järgi pesitseb Eestis ainult 400–600 kanakullipaari [4]. Niisiis on kanakull nüüd arvukuselt samas suurusjärgus haruldase väike-konnakotkaga. Kui ühtlase levikuga kanakullid kogu Eesti peale laiali jagada, siis saame iga saja ruutkilomeetri kohta veidi üle ühe pesitseva paari. Uurijad teavad ainult 110 pesa (⊙ 2), seega vaid iga neljandat-viiendat.

Samasugust kanakulli taandumist täheldati Skandinaavias 1950. ja 1980. aastate vahel, kui metsamajandus intensiivistus: kanakulli arvukus vähenes seal mitme kümnendi jooksul 50–60% [19]. Meil toimunut võime seega hinnata Skandinaavias juhtunust kaks-kolm korda kiiremaks. Skandinaavias ja Põhja-Ameerikas on otsitud ja selgitatud ka põhjusi.

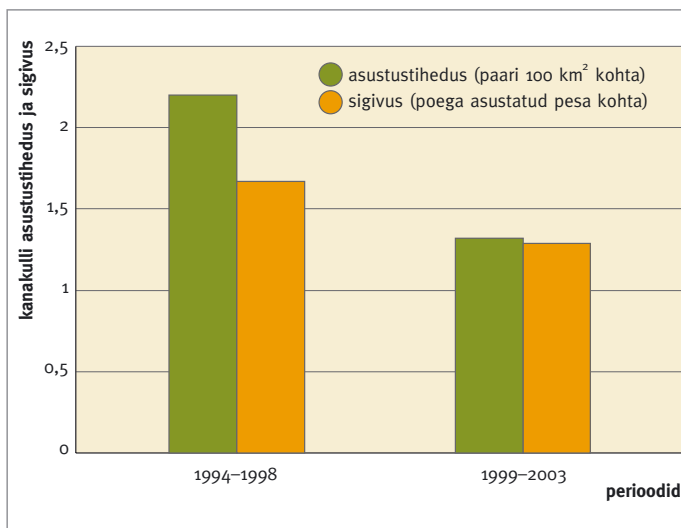

⊙ 1. Kanakulli levik Euroopas [2].

Miks kanakull taandub? Mujal maailmas, nii Euroopas kui ka Põhja-Ameerikas, on peetud olulisimaks ohuteguriks metsamajanduse negatiivset mõju elupaikadele [5].

⊙ 2. Kanakulli teadaolevad pesad Eestis.

⊙ 3. Viimasel kümnendil on röövlinnuruutudes vähenenud kanakulli asustustihedus ja sigivus [10].

Seda arvamust on põhjendatud mitmeti: suurenevad kisklusoht ja häirimine, halveneb pesapaiga mikrokliima, väheneb saagi arvukus ja/või kättesaadavus ning suureneb avatud maastikule keskendunud konkureerivate kiskjate arvukus. Näiteks Skandinaavias intensiivistus kanakulli arvukuse vähenemise aegu küll metsamajandus, ent ühtlasi muutusid metsamajandusvõtted. Neist peamine: valikraied asendusid lageraietega [19].

Raie mõjust tuleneva otsese häiringu (pesapaikade puudus ja pesitsusaegne häirimine) vastu räägivad andmed Eestist: kanakullid on jätnud viimasel kümnendil asustamata ligi pooled territooriumid isegi Alam-Pedja looduskaitsealal.

Raie mõju ei tähenda alati pesapaikade otsest hävimist, kuigi see on muutunud üha tõsisemaks probleemiks. Üsna vaesel pinnasel kasvavad Alam-Pedja metsad ei taga kanakullile küllaldast toitu, nii et nad käivad saagijahil ka kaitseala ümbruse metsades. Need aga on muutunud jahialana ebasobivaks just metsamajanduse mõjul. Selge

on üks: metsa kui kanakulli algse ja olulisima saagihankimise paiga kvaliteet on halvenenud. Toidualade kvaliteedi ja saakobjektide arvukuse muutused on vähendanud ka kanakulli sigivust [9; ⊙ 3].

Eelkõige toidulaud. Kanakull sööb põhiliselt metsakanalisi: Soomes biomassilt 70%, Eestis 24% [1, 6], ent metsakanaliste arvukus on vähenenud nii seal kui ka siin. Soomes aastatel 1950–1980 tehtud uuringud näitasid selget seost kanaliste arvukuse ja kanakulli sigivuse vahel. Ent samasugune seos ei ilmnenud uuringus mõned aastad tagasi. Vahepeal, 1980. aastate keskel, oli kadunud kanaliste viiekuuni seitsme-aastane arvukustsükkel ja eelmise kümnendi lõpus täheldati kanaliste viimase 40 aasta suurimat madal seisu [1]. Just kanaliste arvukuse vähenemine võib olla üks peamisi põhjusi, miks kanakull taandub ka Eestis.

Loodusmaastikus valitseva toidunappuse tõttu on kanakull sunnitud otsima rohkem toitu kultuurmaastikust: samal ajal kui saagi koostises on vähenenud kanalised ja imetajad, on suurenenud vareslaste ja rästaste osatähtsus [6]. Põllumajanduse allakäigu ja põllumajandustavade muutumise tõttu on vähemaks jäänud kodutuvisid – üht kanakulli põhilist saakobjekti kultuurmaastikus. Biomassilt ehk enim energiat (22%) saavad kullid aga hallvarestest [6], kelle arvukus on mõõdukas tempos suurenemas [4]. See võiks mõjuda kanakullile soodsalt.

Raske on ette näha, mida toovad Eesti kanakullipopulatsioonile edasised saaklindude arvukuse muutused. Neid muutusi tuleb hoolega jälgida, sest just kanakulli toitumises võib peituda vastus siin püstitatud ja seni kindla vastuseta küsimusele.

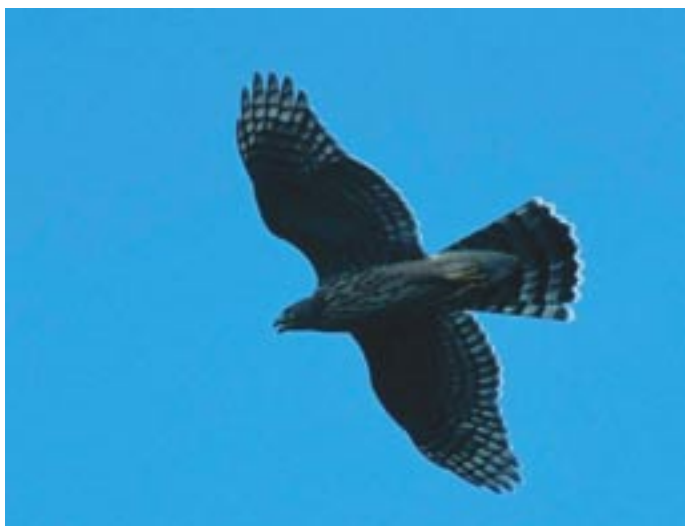
Loode-Tartumaal aasta ringi tehtud juhuvaatluste põhjal võib öelda, et kanakulli kõige olulisem toitumisala on siiski mets (53% vaatlustest), vähem jahitakse niitudel (11%). Viljapõlde näib kanakull täiesti vältivat [7]. Põhja-Pärnumaal on siiski nähtud kanakulle luurelendudel mööda metsaservi ka kultuurmaastikus, sealhulgas viljapõldude ääres.

Väga oluline, ent seni veel vastuseta küsimus on: kuidas mõjutab kanakulli talvise saagi hulk ja kättesaadavus. See võib olla (üks) populatsiooni arvukust piirav tegur. Sügis- ja talvekuudel (septembrist märtsini 1979–2004) on Eedi Lelov jälginud kanakullide saagijahti 62 korral. Nende vaatluste ajal registreeriti 16 rünnakut: 13 juhul rünnati kodutuvi, ühel juhul hallvarest, ühel juhul hakki ja ühel juhul tiigil ujuvat sinikael-parti. Kuus neist rünnakutest (37,5%) olid kanakullile edukad: tabati neli kodutuvi, üks hallvares ja üks hakk.

Talvel on kanakull agar kasutama ka kotkastele välja pandud lisaööta. Vähestest kanakulli vanalindude fotodest parimad on tehtud just loomakorjustel. Toitumisplatsil on kanakull valitseja. Teda kardavad rongad, hallvaresed, harakad, hakid ja pasknäädid. Kanakulli saabudes nad eemalduvad ning isegi vaprad rongad väldivad otsest ülendu paigast, kus kanakullid maiustavad.

Kui suur on oht kodukanale? Kodukana osa kanakulli suvises menüüs on tühine, arviliselt vaid 1,4% [6].

FOTO: ANVAR VEIDE

Nõnda taeva taustal ei näe kanakulli just sageli: ta tiirutab harva lagedal, hoidudes rohkem metsa varju. Pildil on noorlind: kui vanalinnul jooksevad kõhutriibud risti kehaga, siis noorel on need piki keha.

Nimelt määrab saakobjekti suuruse kanakulli enda suurus: kodukana on pessa viimiseks enamasti liiga raske. Et isased kanakullid on väiksemad, siis piirduvad nad tavaliselt ainult rästasuuruse saakobjektiga. Emaslinnud on küll võimalised kandma isegi sinikael-parti, kuid ainult lühikese maa taha [17]. Siiski murravad kanakullid vahel suuremat saaki (kodukanu ja laglesid) pesitsusvälisel toiduvaesel ajal. Kui pesapoegade toitmise aegu – juunis-juulis – jahib kanakull kodukanu harva, siis sügisel ja kevadel rünnakud sagenevad. Suve teisel poolel ründavad kanu eelkõige äsja lennuvõimestunud linnud, kes on veel kogenematuks tõttu üpris saamatud looduses elutsevat saaki tabama. Vendade Nelliste kodutalus Saaremaal, kus kanu on olnud üle saja, käib kanakull kevaditi. Aprillis on ta mõnel aastal rünnanud kanu nädal aega järjest ning olnud seejuures kuni viis päeva ka edukas.

Kanakulli pesamets ja pesapuu. Kanakull pesitseb tavaliselt vanades okas- ja segapuistutes, kuhu ehitatakse suurtele röövlindudele iseloomulikud kogukad risupesad. Eelistatud pesapuuliigid on mänd (33% teadaolevatest pesadest), kuusk (27%) ja kask (24%). Peale selle kasutab kanakull pesapuuna haaba, sangleppa ja erandlikult isegi lehist. Kuid Eesti eri osades valitakse pesapuuks eri liike: Põhja- ja Lääne-Eestis ning saartel pesitseb kanakull sagedamini mändidel, Lõuna-Pärnumaal haabadel ja Sise-Eestis kuuskedel, mändidel ning kaskedel. Kas tegu on just kanakulli pesaga, pole võimalik määrata suuruse, asendi, asukoha ega pesapuuliigi järgi. Küll aga saab seda kindlaks teha pesapuualust uurides: eduka pesa all peaks leiduma mitmesuguseid luid ja linnusulgi.

Pesamets peab olema võrastiku alt piisavalt hõre, et kanakull saaks seal lennata. Ta tunneb end kindlamalt suuremas metsalaamas. Pesa asub enamasti metsaala keskel ja võimalikult kaugel häirimisallikatest [14], kuigi rabamännikutes ja -saartel asuvad pesad sageli sooservade

FOTO: REIN NELLIS

Kanakull ehitab suurtele röövlindudele iseloomuliku koguka risupesa. See asub enamasti metsaala keskel ja võimalikult kaugel häirimisallikatest.

lähedal. Mujal Euroopas, kus metsa vähem, võivad kanakullid pesitseda ka väga väikestes tukkades – Saksamaal ainult 2,2 ha ja Briti saartel 3 ha suuruses metsas [16] –, kuid väiksemates metsalaikudes ei suudeta alati poegi üles kasvatada, sest seal leiavad rüüstajad pesa kergemini üles [16].

Pesaelu. Enamik röövlindude on monogaamsed: moodustavad kestvaid püsipaare. Igal röövlinnupaaril on oma kindel pesitsusterritoorium, mis on eri liikidel eri suurusega. Territooriumi suurus omakorda määrab liigi asustustiheduse.

Kanakullid hakkavad pesitsema kahe- kuni kolme-aastaselt [3]. Pesade keskmine kaugus üksteisest on Eestis viis-kuus kilomeetrit, kuid väikseim teada olev kahe asustatud pesa vahe on olnud ainult poolteist kilomeetrit. Tartumaal on pesitsusterritooriumi suuruseks hinnatud 15 km² [6].

FOTO: ASKO LÖHMUS

Pesamets peab olema võrastiku alt piisavalt hõre, et kanakull saaks seal lennata.

Mujal Euroopas on see keskmiselt 30–50 ruutkilomeetrit, kuid suurus oleneb eelkõige sellest, kui palju leidub piirkonnas sobivat toitumisala [2]. Pärnumaal on saagiga (rästas, tuttvart) pesa suunas lendavat kanakulli vaadeldud 5,25 ja 5,1 km kaugusel asustatud pesast.

Kanakullipaar on püsivalt pesa juures alates märtsist. Ilusate päikesepaisteliste ilmade korral antakse pesapaiga hõivamisest märku juba veebruari teisel poolel: kõlab kanakulli pulmalaul („kilked“) ja paarid teevad metsa kohal pulmalendu. Siis ehitatakse vajaduse korral uus pesa või kohendatakse vana, kõik asustatud pesad kaetakse hõivatuse märgiks värsketest okaspuu okstest pärjaga. Just nüüd on kätte jõudnud aeg, mil võib näha kanakulli mängulendu. Selleks tuleb leida koht, kust näeb kaugele üle metsa ja loota heale õnnele, sest tabada üht kullipaari 100 km² suuruselt alalt ei ole just lihtne.

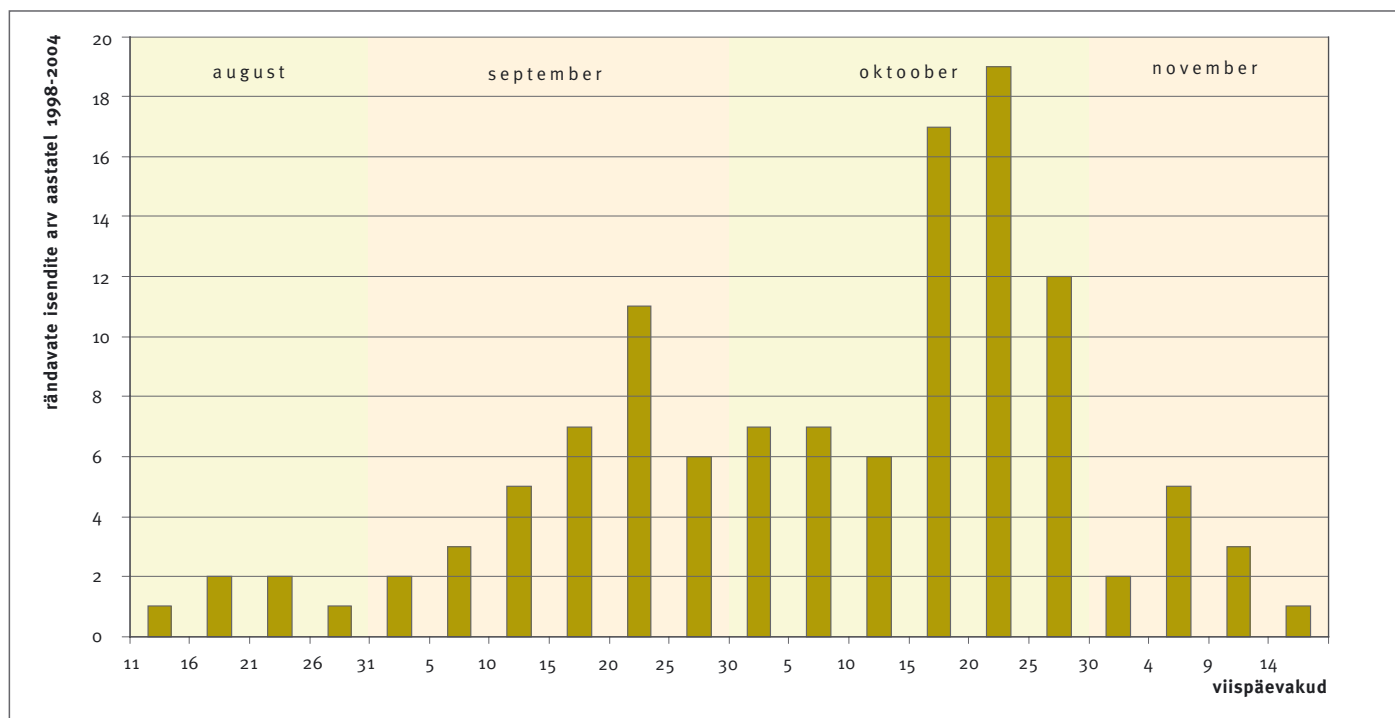
Aprilli keskel, kui mängulennud, territooriumi kuulutamine ja muud kevadised toimingud tehtud, asutakse munema. Kuu aja pärast, umbes mai keskel, kooruvad kanakullitibud. Pojad elavad pesas umbes poolteist kuud, lennuvõimestudes juuli alguses. Pärast seda, kui tuul tiibadesse saadud, püsivad noored kanakullid pesapaiga läheduses augusti keskpaigani, nautides endiselt vanemate hoolt [17]. Sel ajal võib pesa ligidalt kuulda noorlindude meeletlikuna näivat ja kaugele kostvat kiledat kisa: lapsed nõuavad, et vanemad jätkaksid nende toitmist.

Kanakulli põlistes pesapaikades leidub sageli mitu risupesaa (enamasti kaks-kolm, kuid erandlikult isegi kuus-seitse), mida linnud kasutavad eri aastatel. Pesad on üksteisest tavaliselt 100–200 meetri kaugusel, kuid varupesade vahemaa võib ulatuda 40–600 meetrini. Olenevalt pesa asendist võib see puu otsas püsida väga kaua, harude vahel isegi kuni paar aastakümnet. Seda eeldusel, et keegi neid aegajalt korrastab ja kõrgemaks ehitab. Pärnumaal Halinga röövlindude vaatlusalal on üks pesa seisnud puus üle 25 aasta. See leiti 1979. aasta hilissügisel ning peale kanakullide on seda kasutanud veel ka hiireviu ja händkakk.

Väga huvitav oli ühe kanakulli pesa asustuslugu 1995. aastal. Kanakull pesitses selles esimest korda 1992. aastal, pesapaiga asustus ulatub 1970. aastate algusesse. 24. aprillil istus pesal händkakk. 30. aprillil kilkas pesa läheduses kanakull, hiljem polnud händkaku enam näha. 28. mail oli kanakullil koorunud juba esimene poeg.

Loode-Venemaal on jälgitud kanakullide ja händkakude omavahelist suhet pesade hõivamisel pesitsusaja alguses: kuue aasta jooksul jälgiti metsaosa, kus oli neli kanakulli ehitatud risupesaa. Alati jäi pesa valimise eelisõigus kanakullidele, kes igal aastal pesa ka vahetasid. Tõsisemid konflikte selline „kooselu“ händkakuga ei tekitanud [11].

Esimese aasta pesad, nagu ka need eluasemed, mida kanakull pole mõned aastad kasutanud, on enamasti

⊙ 4. Kanakull hakkab hulkuma juba augustis. Ränne on üsna tagasihoidlik, aktiivseim periood jääb oktoobri teise poole [17].

küllaltki kopsakad ja õhulised. Vähemalt Põhja-Pärnumaal näivad kanakullid eelistavat põhiehitusmaterjalina värskeid männioksi, kuid dekoreerivad pesa pesitsusajal ka kase, lepa ning kuuseokstega.

Ränne. Kuigi kanakull on üsna paikne lind, näitavad Sõrve linnujaama rändeandmed (1998–2004), et ta on liikuvaim oktoobri teisel poolel (⊙ 4)[12]. Siiski on rändajate arv väike ja aastati varieeruv (5–27 isendit). Aastati erineb ka rändemaksimumi aeg: 2001. aasta sügisel oli intensiivseim ränne septembri teisel poolel, 1999. aastal oktoobri teisel poolel ja 2004. aastal oktoobri lõpul. Tagasi pesitsusaladele saabuvad kanakullid veebruariks. Märkatavast kevadrändest rääkida ei saa, sest siis liigutakse kiiremini ja hajutatumalt.

Kanakulli rändekihk suureneb levila põhjaosas. Eesti, nagu ka muu Põhja-Euroopa kanakullid võtavad sageli ette küllaltki pikki teekondi. Matsalu rõngastuskeskuse andmeil on Eestis pesapojana rõngastatud kanakulli teadaolevalt pikim ränne viis Lääne-Virumaalt Saksamaale (umbes 1000 km). Samas on Baltimaadest lõuna pool pesitsevad linnud küllaltki paiksed, liikudes harva üle 50 kilomeetri.

Rõngastatud lindude taasleidudest selgub, et ringi hulguvad enamasti noored. Aastatel 1922 kuni 2000 on Eestis rõngastatud 816 kanakulli, enamik neist pesapojana. Taasleitud on neist 45. Eestis rõngastatud lindudest ei ole väljaspool Eestit leitud ühtegi vanalindu, kõik on olnud kuni kahe-aastased: Venemaalt (kolm lindu), Lätist (3), Poolast (2), Leedust (1), Valgevenest (1) ja Saksamaalt (1).

Ka välisriikides rõngastatud ja Eestist taasleitud kanakullidest olid 74% kuni kaheaastased. Välisriikides rõngastatud linde on meil leitud kokku 43, enam-vähem

ühtlaselt üle kogu Eesti. Suurem osa neist (37) on siia tulnud Soomest, üksikud Lätist (5) ja Rootsist (1). Taasleitud vanalinnud on kõik pärit Soomest. Seejuures on Soomes ja Rootsis rõngastatud kanakullid leitud (ühe erandiga) Eesti mandriosast põhja pool Pärnu–Tartu joont.

Taasleitud võimaldavad hinnata kanakulli suremust ja eluiga ning saada teavet surma põhjuste kohta. Esimesel kahel eluaastal hukkub koguni 70% kanakullidest. Surma põhjustavad eelkõige inimese loodud rajatised: linnud lendavad elektriliinidesse, akna klaasidesse jne. (68% kõikidest surmajuhtumitest) [10]. Seni teadaolevalt vanim Eestimaal rõngastatud kanakull elas üle kümne aasta: 11. juunil 1990 Halinga vaatlusalal Vahenurme puisniidu servas rõngastatud lind leiti surnuna 9. augustil 2000 umbes 15 km loodes, Avaste küla lähedalt. Kümnekonna aasta piirimaile tüürib oma vanusega ka isaslind, kes lennuvõimelisena rõngastati 25. detsembril 1992 Kobelas ning tabati ja lasti taas vabadusse 21. oktoobril 2000 Antslas.

Eestimaalt on näiteid ka selle kohta, et ühest ja samast pesakonnast rõngastatud linnud võivad sattuda hoopis eri kanti. Nii sattus üks 1999. aastal Pikasillal rõngastatud pesapoeg Lätimaale, teise sama pesakonna poja jäänused leiti Võrtsjärve äärest Õhne jõe suudmest. Huvitav on ühe Halinga püsivaatlusala kanakulli eri aastatel rõngastatud pesapoegade saatus: 1976. aastal rõngastatud pesapoeg jõudis sama aasta lõpuks Poola, 1977. aastal pesapojana rõngastatud linnu elu lõppes Pärnus, kus kanakull lendas kodutuvi taga ajades aknasse ja 1979. aasta poeg jõudis sama aasta oktoobris Leedumaale. Noorlindude seotetu hajumine esimesel paaril aastal igasse suunda (ka põhja) on kanakullile iseloomulik, seda on täheldatud ka mitmel pool mujal Euroopas [2].

Kanakulli pojad elavad pesas umbes poolteist kuud, lennuvõimestudes juuli alguses.

Kanakulli kaitse ja püsielupaigad. Kanakulli kaitsestaatus on Eestis pikka aega olnud ebapiisav. Kiiresti väheneva arvukuse tõttu on kanakull nüüd arvatud II kaitsekategooriasse: 2004. aastal jõustunud looduskaitseaduse järgi peavad II kaitsekategooria liikide teadaolevatest pesapaikadest vähemalt pooled kas asuma kaitsealadel või olema vormistatud püsielupaikadena. Et kaitsealadel asub vaid 30% kanakulli teadaolevatest pesapaikadest, on keskkonnaministeerium algatanud selle liigi püsielupaikade loomise. Kui vastav määrus jõustub, saab peale mitmesuguse režiimiga kaitsealadel asuvate pesapaikade seadusliku kaitse veel umbes 50 kanakullipaari pesa ümbrus.

Kanakulli kaitse tegelikule korraldamisele saavad kaasa aidata ka Eesti Looduse lugejad: kirjutage teile teadaolevatest pesadest Eesti ornitoloogiaühingule: pk. 227, 50002 Tartu, (märgusõna "Kanakull") või e-posti aadressile: Renno.Nellis@mail.ee. Iga pesateade aitab tõhustada selle taanduma kippuva liigi kaitset ning uurimist. ■

1. Byholm, Patrik 2004. Metsäkanalintujen runsauden vaikutus kanahaukan pesimismenestykseen. – Suomen Riista 50: 46–55.
2. Cramp, S.; Simmons, K. 1987. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 2: Hawks to bustards: 148–156.
3. Gensbol, B.; Koskimies, P. 1995. Suomen ja Euroopan Päiväpetolinnut. WSOY.
4. Elts, Jaanus jt. 2003. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 1998.–2002. aastal. – Hirundo 16 (2): 58–81.

5. Keane, J. J.; Morrison, M. L. 1994. Northern goshawk ecology: effects of scale and levels of biological organization. – Studies in Avian Biology 16: 3–11.
6. Lõhmus, Asko 1993. Kanakulli (*Accipiter gentilis*) toitumisest Eestis aastatel 1987–1992. – Hirundo 13 (2): 3–14.
7. Lõhmus, Asko 2001a. Toitumisbiotoobi valikust Loode-Tartumaa röövlindudel. – Hirundo 14 (1): 27–42.
8. Lõhmus, Asko 2001b. Kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide ohustatus ja kaitse kriteeriumid Eestis. – Hirundo Suppl. 4: 5–20.
9. Lõhmus, Asko 2004a. Eesti röövlinnuseire 1999–2003: kanakulli kadu ja hiiretsükli kellaärk. – Hirundo 17 (1): 3–18.
10. Lõhmus, Asko 2004b. Röövlindude surma põhjustest Eestis aastatel 1985–2004. Hirundo 17 (2): 67–84.
11. Мальцевский, А. С.; Пукинский, Ю. Б. 1983. Птицы Ленинградской области и сопредельных территорий. Том 1, Ленинград.
12. Martinson, Mati (koost.) 2004. Sõrve linnujaama rändeandmebaas.
13. Mäger, Mart 1969. Eesti linnunimetused. Tallinn.
14. Pentariani, V.; Faivre, B. 1997. Breeding density and nest site selection in a Goshawk (*Accipiter gentilis*) population of the Central Apennines (Abruzzo, Italy). – Bird Study 44: 136–145.
15. Penteriani, V.; Faivre, B. 2001. Effects of harvesting timber stands on goshawk nesting in two European areas. – Biological Conservation 101: 211–216.
16. Petty, S. J. 1989. Goshawk: their status, requirements and management. – Forestry Commission Bulletin 81.
17. Randle, Tiit 1976. Eesti röövlinnud. Valgus, Tallinn.
18. Svensson, Lars; Grant, Peter J. 1999. Collins Bird Guide. HarperCollinsPublishers Ltd., London.
19. Widen, P. 1997. How, and why, is the goshawk (*Accipiter gentilis*) affected by modern forest management in Fennoscandia. – Journal of Raptor Researches 31: 107–113.

Renno Nellis (1982) on Tartu ülikooli bioloogia eriala neljanda kursuse üliõpilane. 2005. aasta linnu projekti meeskonna liige.

Eedi Lelov (1953) on harrastusornitoloog, Pärnumaa linnuklubi Buteo juhatause esimees. Töötab ajaloo ja loodusainete õpetajana Kaelase koolis. 2005. aasta linnu projekti meeskonna liige.